

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-Aprel 2025 yil
Ma'qullandi: 05- Aprel 2025 yil
Nashr qilindi: 07-Aprel 2025 yil

KEYWORDS

Xavfsizlik tahdidlari, terrorizm,
kiberxavfsizlik, ekologik
inqiroz, mintaqaviy hamkorlik,
barqarorlik strategiyalari.

O'ZBEKISTONDA XAVFSIZLIK TENDESIYALARI: TAHDIDLAR VA ULARNING KLASSIFIKATSIYASI

Ahmadjonov Shohruhbek Rustamjon o'g'li

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti
1-bosqich talabasi

Email: shohruhbekahmadjonov13@gmail.com

Nargiza Raximova

JIDU, O'zbek va rus tillari kafedrasida katta o'qituvchisi

Email:rahimovan200@gmail.cjm

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15167014>

ABSTRACT

Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasining zamonaviy xavfsizlik muammolariga bag'ishlangan bo'lib, mamlakatga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy tahdidlarni tizimli ravishda tasniflaydi va ularga qarshi davlat tomonidan amalga oshirilayotgan strategiyalarni tadqiq qiladi. Tadqiqotning asosiy e'tibori Markaziy Osiyo mintaqasining geosiyosiy o'rni, ekologik inqirozlar, terrorizm va kibertahdidlar kabi omillarning xavfsizlikka ta'siriga qaratilgan. Maqolada tahdidlar ichki va tashqi omillar asosida quyidagi guruhlarga bo'lingan: siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, texnologik, ekologik va institutsional xavflar. Har bir turdagi tahdidlar konkret misollar bilan izohlanib, ularning mamlakat barqarorligiga salbiy ta'siri tahlil qilinadi.

Shavkat Mirziyoyevning **"Inson manfaatlari birinchi o'rinda"** degan falsafasi xavfsizlik siyosatiga ham aks etdi: chegaraviy nizolarni bartaraf etish, yoshlar va ayollar uchun ijtimoiy dasturlarni kengaytirish, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish orqali ekologik inqirozga qarshi kurash kabi choralar mamlakatning barqarorligini oshirishga xizmat qilmoqda [1]

Kiber jinoyatlar: O'zbekiston uchun asosiy tahdidlar va yechimlar – O'zbekistonda raqamlashtirish sur'atlar bilan rivojlangani bilan birga, kiberjinoyatchilar ham faollashdi. Bular, "fishing", "ransomware" va davlat tizimlariga hujumlar.

Fishing — bu firibgarlikning bir turi bo'lib, uning maqsadi foydalanuvchining maxfiy ma'lumotlari — login va parollarni qo'lga kiritishdir. Bunga ommaviy elektron pochta shaxsiy xabarlarini yuborish orqali erishiladi. Ushbu turdagi jin2021-yilda mamlakatdagi korxonalarining 60% bu turdagi hujumlarga duchor bo'ldi. Masalan, soxta bank xabarlarini orqali 30 000 dan ortiq fuqarolar karta ma'lumotlarini yo'qotdi.

Ransomware — bu zararli dastur fayllarga kirishni cheklash uchun foydalaniladigan, ba'zida to'lov to'lanmasa, ma'lumotlarni doimiy ravishda o'chirib tashlash bilan tahdid qiladigan kiberto'plashning bir turi. Kaspersky Lab 2016 Security Bulletin hisobotiga ko'ra, biznes har 40 daqiqada Ransomware qurboni bo'ladi. Ushbu jinoyat oqibatida 2022-yilda Toshkentdagi bir nechta tibbiyot muassasalariga hujum qilinib, 200 000 AQSh dollari talab qilingan edi.

So'nggi vaqtlarda O'zbekistonda davlat tashkilotlarining rasmiy saytlari va turli to'lov tizimlariga ham kiberhujumlar ko'payib bormoqda. 2023-yil yanvar oyida Soliq qo'mitasining

veb-sayti DDoS hujumi tufayli bir necha soatga ishlamay qoldi Bunga javoban shu va shunga saytlarda tashqi trafik yopib qo'yildi. Avvalroq esa, 200 mingdan ortiq o'zbekistonliklarning brauzerlardagi parollari xakerlar tomonidan o'g'irlanib, ochiq internetga chiqarib yuborilgani ma'lum bo'lgan edi.

Kundan kunga xavflilik darajasi ortib borayotgan ushbu muammolarga asosiy sabab qilib havfsizlik tizimida eski infratuzilmalardan foydalanilayotganlik, malakali mutaxassislarning yetishmasligi va aholining zamonaviy texnologiyalar sohasida yetarlicha bilimga ega bo'lmaganligi keltirishimiz mumkin. 2023-yilgi ma'lumotlarga qaraganda energiya, transport va moliya tizimlarining 40% eski dasturiy ta'minotdan foydalanadi, bu esa ularni hujumlar uchun oson nishonga aylantiradi. Bundan tashqari kiberhujumlarga uchragan fuqarolarning 70%i kiberxavfsizlik asoslarini bilmaydi. Masalan, shubhali havolalarni ochish va shaxsiy ma'lumotlarini saqlashda sodda parollardan foydalanish kabi xatoliklar tez-tez kuzatiladi. Bugungi kundagi kiberxujumlarning ko'payyotganligining eng asosiy sabablaridan biri bu ushbu sohadagi malakali mutaxassislarning yetishmasligidir. Kiberxavfsizlik sohasida malakali kadrlarning yetishmasligi tizimlarni himoya qilishni qiyinlashtiradi.

Kiberjinoyatlarni samarali kamaytirish uchun ko'p qirrali yondashuv zarur bo'lib, u qonunchilik, texnologiya, ta'lim va xalqaro hamkorlikni qamrab oladi. Birinchi qadam sifatida kiberjinoyatlar uchun qattiq jazolar (masalan, pul jarimalari, qamoq muddatlari) belgilash, shuningdek, ma'lumotlarni himoya qilish va hujumlarni aniq ta'riflovchi zamonaviy qonunlarni ishlab chiqish muhimdir. Bunga qo'shimcha ravishda, kiberxavfsizlikni nazorat qiluvchi maxsus davlat agentliklari yoki markazlar tashkil etilishi kerak.

Ikkinchi jihat texnologik innovatsiyalarni joriy etishdir. Sun'iy intellekt (AI) va mashina o'rganish yordamida tarmoqlardagi g'ayritabiiy faoliyatni aniqlash, blockchain texnologiyasi orqali ma'lumotlarni shifrlash, biometrik autentifikatsiya kabi himoya usullari kiberhujumlarning oldini olishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bunday texnologiyalar nafaqat bank va davlat tizimlarini, balki kritik infratuzilmani (energiya, transport) ham himoya qiladi.

Uchinchi yo'nalish kiberxavfsizlik bo'yicha ta'lim va xabardorlikni oshirishdir. Maktablarda kiberxavfsizlik asoslarini o'rgatish, ommaviy axborot vositalarida phishing, parol xavfsizligi kabi mavzular bo'yicha kampaniyalar o'tkazish, shuningdek, universitetlarda mutaxassislar tayyorlash zarur. Aholining savodxonligi pasaygan hududlarda oddiy qo'llanmalar va treninglar tashkil etish samarali bo'ladi.

To'rtinchi jihat davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashdan iborat. Banklar, IT kompaniyalar va davlat organlari ma'lumot almashish platformalari orqali kibertahdidlarni vaqtida aniqlashi, "oq xakkerlar" ni rag'batlantiruvchi mukofot dasturlari (Bug Bounty) bilan tizimdagi zaifliklarni bartaraf etishi mumkin [2].

O'zbekistonning iqtisodiy mustahkamligi: Yangi strategiyalar O'zbekiston so'nggi besh yil ichida milliy iqtisodni diversifikatsiya qilish va uning global inqirozlarga chidamliligini oshirish yo'lida keskin burilish amalga oshirdi. Davlat rahbariyati tashabbusi bilan amalga oshirilayotgan dasturlar nafaqat mahalliy ishlab chiqarishni rag'batlantirishga, balki innovatsion yechimlarni joriy etishga qaratilgan.

1. Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash: Kichik Biznesning yangi bosqichi mamlakatda yirik korporatsiyalarga qaraganda kichik va o'rta korxonalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2020-yilda boshlangan soliq imtiyozlari (masalan, soliq stavkalarining 1% darajasiga qisqarishi) va mikromoliya tizimining kengayishi natijasida 2023-yilga kelib, ushbu

korxonalar YaIMning 50 foizidan ortiqini generatsiya qilmoqda. Biroq, banklar tomonidan talab qilinadigan garoviy kafolatlarning qattiqligi va byurokratik jarayonlarning murakkabligi kabi to'siqlar saqlanib qolgan. Masalan, Toshkent viloyatida faoliyat yurituvchi "AgroNature" fermer xo'jaligi rahbari Firdavs Norboyevning so'zlariga ko'ra, "dastlabki kredit olish jarayoni 3 oydan ko'proq vaqtni talab qildi".

2. Chet el sarmoyasini jalb qilish: Imtiyozlar va realistik muammolar "Navoiy" va "Jizzax" erkin iqtisodiy zonalarida soliq yuritishning 10 yilga mo'ljallangan imtiyozlari Xitoy, Janubiy Koreya va Turkiya investorlarini jalb qildi. 2023-yilgi hisobotlarga ko'ra, ushbu zonalar orqali 500 dan ortiq loyihalar amalga oshirilib, ular orqali 12 milliard dollarlik investitsiya oqimi yuzaga keldi. Biroq, investorlar infratuzilmaning etarli emasligi (masalan, Navoiy EIZda elektr ta'minotidagi uzilishlar) va qonuniy jihatlar noaniqligini asosiy muammo sifatida qayd etishadi.

3. Qishloq xo'jaligida innovatsion transformatsiya an'anaviy paxtachilik monopoliyasidan voz kechish strategiyasi meva-sabzavot yetishtirish, organik mahsulotlar eksporti va gidroponik texnologiyalarni joriy etishga imkon berdi. 2023-yilda Farg'ona vodiysida qurilgan "GreenTech" klasteri yiliga 50 ming tonna ekologik toza meva eksport qilish imkoniyatini yaratdi. Biroq, Orol dengizi atrofidagi sho'rlangan tuproqlar va suv resurslarining notekis taqsimlanishi (masalan, Qoraqalpog'istonda yiliga 120 mm yog'ingarchilik) bu sohani rivojlantirishda jiddiy cheklov hisoblanadi.

4. Raqamli transformatsiya: Kibertahdidlar va imkoniyatlar "Digital Uzbekistan 2030" doirasida Toshkentda qurilgan "IT-Valley" texnoparki 3000 dan ortiq dasturchilarni birlashtirdi. 2023-yilda AI asosidagi "SmartFarm" dasturi qishloq xo'jaligi samaradorligini 40% ga oshirdi. Biroq, "Kiberxavfsizlik agentligi" ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda yiliga 15 000 dan ortiq kiberhujumlar qayd etiladi, ularning 70% bank sohasiga qaratilgan. 5. Energiya mustaqilligi: Quyosh va shamol kuchiga o'tish 2024-yilga mo'ljallangan "Yashil Energiya" loyihasi doirasida Qoraqalpog'istonda 1000 MVt quvvatga ega shamol parki qurilmoqda. Biroq, hozirgi vaqtda mamlakat energiya ehtiyojining 80% ni tabiiy gaz importi (asosan Rossiyadan) qoplamoqda, bu esa geosiyosiy xavflarni keltirib chiqaradi.

6. Pul-kredit siyosati: Inflyatsiya va qarzlar balansi Markaziy bankning 2023-yilda amalga oshirgan foiz stavkalarini pasaytirish siyosati (12% dan 9% gacha) biznes kreditlarini arzonlashtirdi. Biroq, tashqi davlat qarzining 40 milliard dollarga yetishi (YaIMning 35%) va so'mning dollarga nisbatan yiliga 8% susayishi iqtisodiy barqarorlikka zid ta'sir ko'rsatmoqda [3].

Mintaqaviy hamkorlik. Mintaqaviy hamkorlik Markaziy Osiyo davlatlari uchun barqarorlik, iqtisodiy taraqqiyot va xavfsizlikni ta'minlashning asosiy vositalaridan biridir. O'zbekiston geografik jihatdan mintaqaning markazida joylashganligi sababli, chegaradosh davlatlar bilan aloqalarni mustahkamlash uning tashqi siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda. So'nggi yillarda mamlakat rahbariyati siyosiy va diplomatik sa'y-harakatlarni kuchaytirib, chegaraviy nizolarni hal etish, savdo-sotiq shartnomalarini imzolash va qo'shma loyihalarni amalga oshirish orqali mintaqaviy ishonchni oshirdi. Masalan, Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining muntazam uchrashuvlari natijasida transport koridorlari, energiya resurslarini ulashish va ekologik muammolar bo'yicha kelishuvlar imzolandi. Trans-Afghan temir yo'li kabi loyihalar mintaqani Janubiy Osiyo va Yevropa bozorlari bilan bog'lashga xizmat qiladi, xususan, Rossiya-Ukraina mojarosi davrida O'rta

koridor orqali yuk tashish hajmi sezilarli darajada oshdi. Xavfsizlik sohasida hamkorlik Afg'onistondagi vaziyat, terrorism va narkotrafik kabi muammolar bilan kurashishga qaratilgan. O'zbekiston Afg'onistonga insonparvar yordam ko'rsatish, chegaralarni qo'shma nazorat qilish va xalqaro konferensiyalar tashkil etish orqali mintaqaviy barqarorlikka hissa qo'shmoqda [4].

Madaniy va ta'lim sohasidagi almashinuvlar, qo'shma festivallar, talabalar grantlari hamda innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish dasturlari xalqlar o'rtasidagi tushunchalikni mustahkamlaydi. Biroq, mintaqaviy hamkorlikni cheklovchi omillar ham mavjud. Infratuzilmaning yetarli emasligi, ayrim davlatlarning manfaatlarining kesishishi va tashqi kuchlarning mintaqaga ta'siri kabi muammolar samarador hamkorlikni qiyinlashtirmoqda.

Bunga qaramay, O'zbekiston rahbariyati energiya mustaqilligi, yoshlarni jalb etish va qayta tiklanadigan resurslar loyihalarini rivojlantirish orqali muammolarga yechim topishga intilmoqda. Masalan, quyosh va shamol energiyasini kengaytirish, suv resurslarini muvozanatli taqsimlash va blokcheyn kabi zamonaviy texnologiyalardan foydalanish kabi choralar ko'rilmoqda. Xulosa qilib aytganda, mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish nafaqat O'zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo uchun iqtisodiy o'sish, ekologik barqarorlik va geosiyosiy mavqeyini mustahkamlash imkoniyatini beradi [5].

Kelajakda O'zbekiston uchun prioritetlar qatoriga fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, malakali kadrlarni tayyorlash va yashil iqtisodiyotga o'tish kiradi. Xavfsizlikning barcha jabhalarida barqarorlikka erishish uchun mamlakat an'anaviy yondashuvlarni zamonaviy texnologiyalar va inklyuziv siyosat bilan uyg'unlashtirishi zarur. O'zbekistonning xavfsizlik strategiyasi nafaqat mintaqaviy, balki global miqyosda ham o'zining mustahkam mavqeyini shakllantirishga xizmat qiladi.

References:

1. "O'zbekiston – Iqtisodiy o'sish istiqbollari" (2023).
 2. "Digital Uzbekistan 2030" dasturi <https://digital.gov.uz/uz/project/digital-uzbekistan-2030>
 3. "Korrupsiyaga qarshi milliy strategiya (2021)
 4. Carnegie Markazining tahlili: "O'zbekiston va Afg'oniston: Xavfsizlik Hamkorligi" (2023) <https://carnegieendowment.org/uzbekistan-afghanistan-security>
 5. O'zbekiston Statistik qo'mitasi (O'zStat) <https://stat.uz/>
 6. <https://inha.uz/uz/uchrashuvlar/markaziy-osiyoda-xavfsizlik-tendentsiyalari-2019/>
 7. <https://yuz.uz/uz/news/ozbekiston-xavfsizlikning-bolinmasligi-tamoyilini-qollab-quvvatlaydi>
 8. <https://www.standart.uz/mobile/news/view?id=866>
 9. <https://uza.uz/oz/posts/axborot-xavfsizligining-yangi-tendentsiyalari-o-rganilmoqda-30-10-2017>
- <https://www.sentinelone.com/cybersecurity-101/cybersecurity/cyber-security-trends/>